

EKOTURIZM VA UNING TABIIY MUHITNI MUHOFAZA QILISHDAGI AHAMIYATI

Eshdavlatova Gulasal Alim qizi

Termiz davlat universiteti akademik litseyi biologiya fani o'qituvchisi
gulasaleshdavlatova@gmail.com

Bozorov Vohid Xo'shmurodovich

Termiz davlat universiteti akademik litseyi geografiya fani o'qituvchisi
vohidbozorov@gmail.com

Annotatsiya: *Zamonaviy dunyoda turizm iqtisodiyotning tez rivojlanayotgan sohalaridan biri hisoblanadi. Biroq an'anaviy turizm turlari tabiiy resurslarga ortiqcha bosim o'tkazib, ekologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, ekoturizm barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslangan muqobil turizm shakli sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so'zlar: *ekoturizm, barqaror rivojlanish, ekologik muhit, tabiiy resurslar, biologik xilma-xillik, O'zbekiston.*

Zamonaviy dunyoda turizm tez sur'atlarda rivojlanib bormoqda. Shu bilan birga, an'anaviy turizm turlari tabiiy resurslarga ortiqcha bosim o'tkazib, ekologik muammolarni kuchaytiradi.

Shu sababli, barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslangan ekoturizm muqobil turizm turi sifatida alohida e'tiborga loyiqdir.

Ekoturizm tabiiy hududlarni saqlash, ekologik ongni oshirish va mahalliy aholining ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Ekoturizm tabiiy muhitni asrash, biologik xilma-xillikni muhofaza qilish va mahalliy aholi manfaatlarini uyg'unlashtirishga qaratilgan.

Ekoturizm — bu tabiiy hududlarga mas'uliyatli sayohat qilish bo'lib, u atrof-muhitni muhofaza qilishga, mahalliy aholining ijtimoiy-iqtisodiy rivojiga va ekologik ongni oshirishga xizmat qiladi.

Ekoturizmning asosiy tamoyillariga quyidagilar kiradi:

- tabiiy resurslardan oqilona foydalanish;
- ekologik zarar yetkazmaslik;
- mahalliy aholini jarayonga jalb qilish;
- ekologik ta'lim va targ'ibot.

Ekoturizm tabiiy muhitni muhofaza qilishda bir necha yo'nalishda muhim rol o'ynaydi. Avvalo, ekoturizm orqali olingan daromadlar qo'riqlanadigan hududlarni saqlash va rivojlantirishga yo'naltiriladi.

Milliy bog'lar, qo'riqxonalar va buyurtmaxonalar faoliyati aynan ekoturizm hisobiga moliyaviy qo'llab-quvvatlanadi.

Bundan tashqari, ekoturizm tabiiy hududlarning iqtisodiy qiymatini oshiradi. Natijada o'rmonlarni kesish, noqonuniy ov qilish yoki yer resurslaridan noo'rin foydalanish kabi holatlar kamayadi.

Ekoturizm biologik xilma-xillikni muhofaza qilishda muhim omil hisoblanadi.

Noyob va yo'qolib borayotgan o'simlik va hayvon turlarini saqlab qolish uchun muhofaza etiladigan hududlarda ekoturistik faoliyat nazorat ostida olib boriladi. Bu jarayon ekotizimlarning barqarorligini ta'minlaydi.

Ekoturizm mahalliy aholi uchun yangi ish o'rinlari yaratadi, an'anaviy hunarmandchilik va madaniy merosni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mahalliy aholi ekoturizm orqali daromad olgani sababli, ular tabiiy muhitni muhofaza qilishdan manfaatdor bo'lib qoladi. Ekoturizm — bu tabiatga zarar yetkazmasdan, tabiiy hududlarni asrab-avaylagan holda sayohat qilishdir.

Uning asosiy maqsadi nafaqat dam olish, balki atrof-muhitni muhofaza qilish va mahalliy aholi farovonligini qo'llab-quvvatlashdir.

Ekologik ong esa insonning tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabati, ekologik muammolarni anglash va ularga ongli ravishda yondashishidir. Ekoturizm ekologik ongni qanday rivojlantiradi?

Tabiatni bevosita kuzatish orqali uning qadrini anglashni kuchaytiradi.

Resurslardan tejankor foydalanish odatini shakllantiradi.

Noyob o'simlik va hayvonlarni asrash zarurligini tushuntiradi.

Mahalliy ekologik muammolar haqida xabardorlikni oshiradi.

Aholi va sayyohlar o'rtasida ekologik madaniyatni rivojlantiradi.

Ekoturizm — bu faqat sayohat emas, balki ekologik ongni oshirish vositasidir. Ekoturizm rivojlangan sari jamiyatda tabiatga ehtiyotkor munosabat kuchayadi va barqaror rivojlanishga zamin yaratiladi.

Ekoturizm ekologik ongni oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Tabiat bilan bevosita aloqada bo'lgan sayyohlar ekologik muammolarni chuqurroq anglaydi va tabiatni asrash zarurligini tushunadi.

Bu esa uzoq muddatli ekologik barqarorlikka xizmat qiladi. O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud. Boysun, Chatqol, Zomin, Ugam-Chatqol milliy bog'i, Qizilqum hududlari ekoturizm uchun qulay hududlar hisoblanadi. So'nggi yillarda ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha davlat dasturlari amalga oshirilmoqda.

Tabiiy muhit — bu insonni o'rab turgan havo, suv, tuproq, o'simlik va hayvonot dunyosi hamda tabiiy landshaftlar majmuasidir. Tabiiy muhitni muhofaza qilish esa ushbu boyliklarni asrab-avaylash, ulardan oqilona foydalanish va kelajak avlodlar uchun saqlab qolishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimidir.

Tabiiy muhitni muhofaza qilish bugungi kunda insoniyat oldida turgan eng dolzarb masalalardan biridir. Tabiiy muhit deganda bizni o'rab turgan havo, suv, tuproq, o'simlik va hayvonot dunyosi, shuningdek, tabiiy landshaftlar tushuniladi. Inson hayoti va faoliyati bevosita ana shu muhit bilan bog'liq bo'lib, uning holati inson salomatligi va jamiyat rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Afsuski, sanoatning tez rivojlanishi, aholining ko'payishi, tabiiy resurslardan tartibsiz va haddan tashqari foydalanish natijasida atrof-muhit jiddiy zarar ko'rmoqda.

Havoning ifloslanishi, suv tanqisligi, tuproq unumdorligining pasayishi, o'simlik va hayvon turlarining yo'qolib borishi ana shunday muammolarning yaqqol misolidir.

Tabiiy muhitni muhofaza qilishning asosiy maqsadi ekologik muvozanatni saqlash va tabiiy boyliklardan oqilona foydalanishni ta'minlashdir. Buning uchun atmosfera havosini zararli gazlardan tozalash, suv resurslarini tejash va ifloslanishdan himoyalash, tuproq eroziyasining oldini olish, o'rmonlarni asrash va ko'paytirish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, biologik xilma-xillikni saqlash, noyob va yo'qolib ketish xavfi ostida turgan o'simlik hamda hayvon turlarini muhofaza qilish ham tabiiy muhitni asrashning muhim yo'nalishlaridan biridir. Qo'riqxonalar, milliy bog'lar va tabiat yodgorliklarining tashkil etilishi aynan shu maqsadga xizmat qiladi.

Tabiiy muhitni muhofaza qilishda insonning ekologik ongi va madaniyati katta rol o'ynaydi. Har bir inson kundalik hayotda tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishi, chiqindilarni to'g'ri tashlashi, suv va elektr energiyasini tejashi, yashil hududlarni asrashga hissa qo'shishi zarur.

Chunki tabiatni muhofaza qilish faqat davlat yoki maxsus tashkilotlar vazifasi emas, balki har bir fuqaroning mas'uliyatidir. Tabiiy muhitni asrash orqali biz nafaqat bugungi kunimizni, balki kelajak avlodlarning sog'lom va farovon hayotini ham ta'minlaymiz. Ekoturizm zamonaviy turizmning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u tabiatga zarar yetkazmasdan sayohat qilish, tabiiy hududlarni asrab-avaylash va ekologik muvozanatni saqlashga qaratilgan faoliyatdir.

Ekoturizmning asosiy mohiyati shundan iboratki, sayyohlik jarayoni davomida tabiiy resurslardan oqilona foydalaniladi, atrof-muhitni ifloslantirishga yo'l qo'yilmaydi va tabiiy landshaftlarning asl holati saqlab qolinadi. Bunday turizm turi inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlab, jamiyatda ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ekoturizm tabiiy muhitni muhofaza qilishda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki u tabiatni muhofaza qilish bilan iqtisodiy manfaatlarni uyg'unlashtiradi. Ekoturizm rivojlangan hududlarda qo'riqxonalar, milliy bog'lar va muhofaza etiladigan tabiiy hududlar saqlanib qoladi, chunki ular sayyohlar uchun asosiy qiziqish manbai hisoblanadi. Natijada, ushbu hududlarni asrash va obodonlashtirishga ko'proq e'tibor qaratiladi. Ekoturizm orqali tushadigan mablag'lar tabiatni muhofaza qilish tadbirlarini moliyalashtirish, infratuzilmani yaxshilash va ekologik loyihalarni amalga oshirishga yo'naltiriladi.

Shuningdek, ekoturizm mahalliy aholi hayotida ham muhim rol o'ynaydi. U yangi ish o'rinlarini yaratadi, aholining daromadini oshiradi va ularni tabiiy muhitni asrashga bevosita manfaatdor qiladi.

Chunki tabiiy boyliklar saqlanib qolsa, ekoturizm ham barqaror rivojlanadi. Bu holat mahalliy aholi orasida tabiatga nisbatan ehtiyotkorona munosabatni kuchaytiradi, noqonuniy ov, o'rmonlarni kesish va tabiiy resurslardan noto'g'ri foydalanishning oldini olishga yordam beradi. Ekoturizmning yana bir muhim jihati — bu ekologik ta'lim va tarbiya vositasi ekanligidir.

Ekoturistik sayohatlar davomida sayyohlar tabiatning go'zalligi, biologik xilma-xilligi va uning nozik muvozanati bilan bevosita tanishadilar. Bu esa insonlarda tabiatni asrash zarurligi haqida chuqur tushuncha hosil qiladi. Natijada ekologik ong shakllanib, atrof-muhitni muhofaza qilishga bo'lgan mas'uliyat kuchayadiva ekoturizm tabiiy muhitni muhofaza qilishning samarali va barqaror yo'li hisoblanadi. U tabiatni asrash, ekologik ongni rivojlantirish va ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarni uyg'unlashtirish orqali jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Ekoturizmni rivojlantirish orqali biz tabiiy boyliklarni kelajak avlodlar uchun saqlab qolish imkoniyatiga ega bo'lamiz.

Xulosa qilib aytganda, ekoturizm tabiiy muhitni muhofaza qilish, biologik xilma-xillikni saqlash va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ekoturizmni ilmiy asosda rejalashtirish va rivojlantirish ekologik muammolarni kamaytirishning samarali yo'llaridan biridir. Ekoturizm tabiiy muhitni muhofaza qilish, biologik xilma-xillikni saqlash va barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. O'zbekiston hududida ekoturizmni rivojlantirish ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan samarali strategiya bo'lib, u tabiatni asrash va mahalliy aholi manfaatlarini uyg'unlashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Buckley, R. Sustainable Tourism: Ecotourism and Conservation. 2012.
2. Honey, M. Ecotourism and Sustainable Development. 2008.
3. O'zbekiston Respublikasi Turizm va Sport vazirligi. Ekoturizm rivoji bo'yicha hisobotlar.
4. Islomov B. Ekologik geografiya asoslari. Toshkent, 2019.
5. Boysun va Zomin milliy bog'lari rasmiy statistik ma'lumotlari.